Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Eduskunnan ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen

Asia: K 16/2024 vp Ilmastovuosikertomus 2024

Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen

Ilmastonmuutoksen taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä ja monimutkaisia, ulottuen sään ääri-ilmiöiden aiheuttamista välittömistä vahingoista hitaampiin muutoksiin, kuten lämpötilan ja sadannan muutoksiin. Suomessa resilienssi on korkea, mutta pitkäaikaiset vaikutukset edellyttävät ennakoivia sopeutumistoimia. Ennakoivalla sopeutumisella voidaan vähentää taloudellisia vahinkoja ja kehittää liiketoimintamahdollisuuksia. Yrityksillä ja tutkimuslaitoksilla on keskeinen rooli innovaatioiden ja ilmastotietopalvelujen kehittämisessä. Kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmassa 2030 on esitetty tavoitteet sekä toimenpiteet, joilla Suomi sopeutuu muuttuvan ilmaston vaikutuksiin vuosina 2023–2030. Kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman (KISS2030) toimeenpanosta raportoidaan ilmastolain mukaisesti osana ilmastovuosikertomusta.

Sään ääri-ilmiöt ovat lisääntyneet Euroopassa viime vuosikymmeninä, aiheuttaen merkittäviä taloudellisia vahinkoja. Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) mukaan ilmastoon liittyvät äärimmäiset sääilmiöt ovat aiheuttaneet noin 650 miljardin euron vahingot vuodesta 1980 lähtien. Vuosina 2020-2023 vuosittaiset tappiot ylittivät 50 miljardia euroa. Esimerkiksi elokuussa 2023 Sloveniassa tapahtunut tulva aiheutti vahinkoja, joiden arvioidaan olevan noin 16 % maan bruttokansantuotteesta.

Suomen ilmasto on muuttunut esiteolliseen aikaan verrattuna. Ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomen talouteen johtuvat sekä Suomessa että muissa maissa tapahtuvista ilmiöistä ja niiden seurauksista. Ilmastonmuutos vaikuttaa tuotantoon, tuottavuuteen ja investointitarpeisiin, ja siten bruttokansantuotteeseen, työllisyyteen ja vientiin. Kokonaistaloudellisen tarkastelun perusteella ilmastonmuutoksella on negatiivinen vaikutus Suomen talouteen ja työllisyyteen, kun huomioidaan myös kerrannaisvaikutukset. Hitaiden ilmastonmuutoksen vaikutusten, kuten lämpötilan ja sademäärän muutosten, arvioidaan aiheuttavan suurempia taloudellisia kustannuksia kuin sään ääri-ilmiöt, mikäli muutokseen ei sopeuduta. Lämpötilan nousun arvioidaan vaikuttavan erityisesti maa- ja metsätalouteen, kuljetuksiin ja energiantuotantoon sekä turismiin.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja ilmastoriskit muissa maissa heijastuvat Suomeen. Fyysiset muutokset vaikuttavat globaaleihin arvoketjuihin, erityisesti raaka-aineiden saatavuuteen, logistiikkareitteihin ja tuotannon sijoittumiseen. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat taloussektoreiden politiikkatoimiin, muuttoliikkeisiin ja osaajien saatavuuteen sekä investointien rahoitettavuuteen. Maiden väliset erot sopeutumiskyvyssä ja vaikutusten suuruudessa voivat lisätä konflikteja ja eriarvoisuutta.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset riippuvat globaalin hillinnän onnistumisesta sekä yhteiskunnan, talouden ja luonnon sopeutumiskyvystä. Suomessa vakaa yhteiskunta, toimiva infrastruktuuri ja korkeatasoinen koulutus parantavat kykyä sopeutua muutoksiin.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen, eli ilmastonmuutoksen vaikutusten ja seurausten ennaltaehkäisy, vähentäminen ja niihin varautuminen, sekä samalla yhteiskunnan ilmastonkestävyyden vahvistaminen, on entistä tärkeämpää. Sopeutuminen sisältää sekä negatiivisten vaikutusten ennaltaehkäisyä että positiivisten vaikutusten hyödyntämistä. Ennakoiva sopeutuminen, kuten tulvavallien rakentaminen, uusien viljelylajikkeiden kehittäminen ja riskihallinnan vahvistaminen, on tehokkaampaa kuin reaktiivinen

sopeutuminen. Ennakoivan strategian arvioidaan säästävän Suomessa vuosina 2040–2070 noin 5–8 miljardia euroa reaktiiviseen strategiaan verrattuna.

Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumistyön lähtökohtana Suomessa on alusta asti ollut muutoksen vaikutusten tunnistaminen, niiden ennakointi ja niihin sopeutuminen osana eri toimialojen normaalia suunnittelua ja toimintaa. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ei ole muusta toiminnasta erillistä, vaan muuttuvan ilmaston vaikutuksiin on varauduttava kaikilla toimialoilla, joilla se suoraan tai välillisesti vaikuttaa toimintaympäristöön tai keskeisiin toiminnan edellytyksiin. Kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmassa 2030 on esitetty tavoitteet sekä toimenpiteet, joilla Suomi sopeutuu muuttuvan ilmaston vaikutuksiin vuosina 2023–2030.

Yritysten ja kuntien sopeutuminen ilmastonmuutokseen vaatii strategisia toimia, kuten riskien ja mahdollisuuksien arviointia sekä toimintaympäristön muutosten ennakointia ja toimia toimintavarmuuden parantamiseksi. Riskitietoisuuden lisääminen auttaa taloudenpitäjiä, markkinoita ja valtioita varautumaan sään ääri-ilmiöiden ja ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Päätöksentekoon liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä ilmastonmuutoksen aiheuttamien fyysisten riskien laajuuden, kompleksisuuden ja yllättävyyden takia. Fyysisten riskien mielletään usein vaikuttavan vasta pidemmällä aikavälillä, minkä takia niitä on aliarvioitu nykyhetkessä eikä ennakoiviin sopeutumistoimiin ole ryhdytty riittävissä määrin.

Ilmastonmuutos tuo sekä kustannusriskejä että toimintamahdollisuuksia. Sopeutumisen toimenpiteet voivat sisältää innovaatioita, jotka voivat avata uusia liiketoimintamahdollisuuksia. World Economic Forum on arvioinut erittäin merkittävästä markkinasta sopeutumisen ratkaisuille, kun niiden tarve kasvaa ilmastonmuutoksen vaikutusten kasvaessa. Suomessa on osaamista muun muassa ilmastotietopalveluiden kehittämisessä, joiden rooli sopeutumisessa sekä toimenpiteiden suunnittelussa että niiden toimeenpanossa ja seurannassa tulee korostumaan tulevaisuudessa.

Lähteet:

Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:73

Perrels, A et al. 2022. Kustannusarviointi ilmastonmuutokseen liittyvästä toimimattomuudesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:37

Valkonen, T. Et al. 2023. Ilmastonmuutoksen kokonaistaloudelliset vaikutukset julkiseen talouteen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:17

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle - Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi. 12.3.2024. COM(2024) 91 final

World Economic Forum. 2022. Climate adaptation: the $2 trillion market the private sector cannot ignore. *https://www.weforum.org/stories/2022/11/climate-change-climate-adaptation-private-sector/*